

Ю. С. КОВТАНЮК*

**УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКИЙ НАУКОВИЙ СЕМІНАР
“ЦИФРОВИЙ ПРОСТІР І АРХІВИ”
(17–18 березня 2016 р., м. Київ)**

17–18 березня 2016 р. у приміщенні Національного авіаційного університету відбувся Українсько-литовський науковий семінар “Цифровий простір і архіви”. Організаторами семінару виступили кафедра історії та документознавства Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (НАУ) спільно з кафедрою архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка¹. Спів-організатори семінару – Центральний державний електронний архів України (ЦДЕА України), Литовський державний новий архів (м. Вільнюс) та Каунаський повітовий архів (м. Каунас).

У роботі семінару взяли участь науковці та архівісти-практики, серед яких: директори архівних установ, керівники проектів з оцифрування архівних документів та створення цифрових колекцій документів, архівісти, відповідальні за створення та наповнення веб-сайтів архівних установ, керівники інститутів, кафедр, викладачі вищих навчальних закладів. Модераторами заходу виступили завідувач кафедри історії та документознавства Навчально-наукового Гуманітарного інституту НАУ д. і. н., проф. І. І. Тюрменко та професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка д. і. н., проф. М. Г. Палієнко.

З вітальним словом до учасників семінару звернувся директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту НАУ д. філолог. н., проф. А. Г. Гудманян та Голова Спілки архівістів України, завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка д. і. н., проф. М. Г. Щербак, який наголосив на актуальності питань збереження документальних зібрань і розширення інформаційного простору архівних установ у цифрову добу та важливість окресленої проблематики для врахування її викладачами університетських кафедр, які здійснюють підготовку фахівців для архівної сфери та управління документаційними процесами.

На нашу думку, питання, що розглядалися на семінарі, можна розділити на п'ять груп, а саме: електронні архівні послуги; нові форми

* *Ковтанюк Юрій Славович* – кандидат історичних наук, директор Центрального державного електронного архіву України.

Учасники Українсько-литовського наукового семінару “Цифровий простір і архіви”, м. Київ, Національний авіаційний університет, 17 березня 2016 р.

документів та проблеми їх зберігання в архівних установах; цифровий доступ до інформації документів, що зберігаються в архівних установах; міжнародний архівний досвід; документознавча та архівознавча освіти у цифрову добу.

Литовські архівісти репрезентувалися на заході двома розлогими доповідями, що дозволили розкрити сучасний стан архівної справи у Республіці Литва за досвідом роботи двох архівних установ: доповідь директора Каунаського повітового архіву Гінтараса Дручкуса (Gintaras Dručkus) “Архіви в цифрову епоху: виклики і можливості” та доповідь завідувача відділу з нагляду управління документами Литовського державного нового архіву Дануте Контрімавічене (Danutė Kontrimavičienė) “Цифровий доступ в Литві: сьогодні і майбутнє”². Також до складу литовської делегації увійшли директор Литовського державного нового архіву Ірена Касцюшкевічуте (Irena Kasčiūškevičiūtė) та завідувач відділу електронних документів і адміністрування Каунаського повітового архіву Кристина Станішауске (Kristina Stanišauskė).

На особливу увагу заслуговує думка, яку під час свого виступу висловив п. Г. Дручкус щодо немалої вартості оцифрування архівних документів та подальшого зберігання цифрового фонду користування. Він наголосив, що актуальною проблемою є постійні витрати на підтримання працездатності сучасних електронних сховищ оцифрованих копій документів. Із збільшенням цифрового фонду користування, до чого прагнуть всі архіви світу, збільшується розмір електронних сховищ, що призводить до зростання постійних щорічних витрат архівів.

З вітальним словом до учасників наукового семінару звернулася д. і. н., проф. І. І. Тюрменко. Праворуч: Голова Співки архівістів України, д. і. н., проф. М. Г. Щербак, д. і. н., проф. М. Г. Палієнко та д. філолог. н., проф. А. Г. Гудманян, м. Київ, Національний авіаційний університет.

Разом із цим п. Г. Дручкус окреслив проблему незатребуваності частини оцифрованих копій документів на прикладі досвіду архівістів Данії, які вимушені були прийняти рішення щодо видалення частини свого електронного фонду користування, зважаючи на витрати щодо постійного зберігання даних цих незатребуваних оцифрованих копій архівних документів.

Пані Д. Контрімавічене доповіла про практику оцифрування архівних документів Литви, що безкоштовно доступні на веб-сайті Литовського державного нового архіву. Особливу увагу у доповіді було приділено досвіду оцифрування фото-, фоно- та відеодокументів, що найбільш яскраво розкривають сторінки історії Литви, але є найбільш складним та затратним процесом. Варто зазначити, що, відповідаючи на запитання учасників семінару, п. Д. Контрімавічене розповіла про суттєву фінансову допомогу з боку Європейського Союзу щодо здійснення проекту оцифрування архівних фото-, фоно- та відеодокументів і створення веб-ресурсу для надання віддаленого доступу до цифрових копій цих документів у мережі Інтернет.

На семінарі було представлено вісім доповідей працівників державних архівних установ³, чотири з яких оголошені авторами особисто:

доповідь на тему “Сутність та основні завдання електронних архівних послуг як засобу комунікацій архівної сфери у цифровому просторі” директора ЦДЕА України к. і. н. Ю. С. Ковтанюка, в якій було

На передньому плані – делегація литовських архівістів.

Зліва направо: директор Каунаського повітового архіву Гінтарас Дручкус; завідувач відділу електронних документів і адміністрування Каунаського повітового архіву Кристина Станішауске; директор Литовського державного нового архіву Ірена Касцюшкевічуте та завідувач відділу з нагляду управління документами Литовського державного нового архіву Дануте Контрімавічене, м. Київ, Національний авіаційний університет.

визначено проблеми щодо впровадження в архівну справу електронних архівних послуг, виходячи з очікуваного результату від цих послуг з боку користувачів архівної інформації, які прагнуть мати доступ до документів Національного архівного фонду та іншої архівної інформації за принципом “єдиного електронного вікна”: працювати віддалено з одним інформаційним ресурсом, що надає широкі можливості щодо пошуку інформації та доступу до неї, незалежно від її місця зберігання;

доповідь на тему “Аудіовізуальні колекції: оцифрування та доступ (на прикладі Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного)” заст. директора ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного к. і .н. Т. О. Ємельянової, в якій було розкрито досвід ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного щодо оцифрування архівних фото-, фоно- та відео документів, що зберігаються в архіві та створення сучасного довідкового апарату до них у формі веб-орієнтованої інформаційно-пошукової системи, яка доступна в онлайн режимі на офіційному веб-сайті ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного;

доповідь на тему “Стратегії та ініціативи державних архівів різних країн щодо приймання на зберігання нових інформаційних об’єктів” заст. директора ЦДЕА України Л. В. Паламарчук, в якій розкрито досвід Сполучених Штатів Америки, Австралії та Великобританії щодо приймання до архівних установ на постійне зберігання документів різ-

них електронних форм, що створюються з використанням сучасних інформаційних технологій, зокрема, в мережі Інтернет: веб-сайти; бази даних; документи в електронній формі, зокрема, особового походження; сторінки соціальних мереж; повідомлення електронної пошти тощо;

доповідь на тему “Особливості комплектування архівних установ документами в електронній формі” начальника відділу забезпечення збереженості та обліку документів ЦДЕА України, аспірантки Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства Ю. Г. Чернятинської, в якій було запропоновано класифікацію документів в електронній формі, що на сьогодні зберігаються в архівних установах України; проаналізовано специфіку експертизи цінності таких документів; представлено досвід ЦДЕА України щодо приймання на постійне зберігання та обліку документів особового походження в електронній формі, електронних інформаційних ресурсів, у т. ч. від інших архівних установ.

На семінарі було репрезентовано низку доповідей, що стосуються питань доступу до “цифрової історико-культурної спадщини” за допомогою веб-сайтів архівів та музеїв⁴. Тематика цих доповідей досліджується їх авторами у межах міжнародного проекту InterPARES Trust (The International Research on Permanent Authentic Records in Electronic Systems Trust – Міжнародні довірчі дослідження автентичних документів постійного зберігання в електронних системах)⁵. Робоча група складається з викладачів кафедри історії та документознавства. Керівником групи є І. І. Тюрменко⁶, яка презентувала результати дослідження цифрової історико-культурної спадщини на веб-сайтах системи державних архівів областей України.

Продовжили розкриття цієї тематики викладачі кафедри історії та документознавства Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету:

к. і. н. Л. В. Божук з доповіддю на тему: “Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі архівів України”;

к. і. н., доцент Т. Є. Курченко з доповіддю на тему: “Стан доступу до історико-культурної спадщини через сайти обласних краєзнавчих музеїв України: вчора, сьогодні, завтра”. Ст. викладач цієї ж кафедри, к. і. н. Л. П. Халецька продовжила у своїй доповіді аналіз проблематики якості та використання цифрової історико-культурної спадщини на прикладі функціонування веб-сайтів регіональних музеїв Франції.

Проф. М. Г. Палієнко звернулася до аудиторії з важливими питаннями щодо професійної підготовки архівістів в умовах реалій нового інформаційного простору, інформаційного суспільства та інформаційних технологій, наголосивши, що сучасна архівістика є наукою міждисциплінарною.

Особливу увагу привернула доповідь професора кафедри етики, естетики та культурології Київського національного університету імені

Тараса Шевченка д. філософ. н., проф. М. М. Рогожі “Проблеми і перспективи створення етичного кодексу архівіста в Україні”, в якій було окреслено основні проблемні питання при створенні етичного кодексу та умови дієвості етичної кодифікації професійної діяльності, серед яких прийняття кодексу є частиною більш широкого процесу етичної рефлексії організації, а впровадження етичних норм і принципів професійної діяльності пов’язується з мотивацією працівників, системою морального і матеріального заохочення та покарання.

Учасники семінару також заслухали доповіді магістрантів історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка М. О. Апеннікової та В. В. Кушнікова, що стали цікавим доповненням проблематики, визначеної їхніми старшими колегами. В. В. Кушніков виступив з доповіддю “Особливості представлення діяльності архівних установ України у соціальних мережах”, розкривши ще одну складову представлення цифрової історико-культурної спадщини архівними установами України в мережі Інтернет. Зацікавлення аудиторії викликала доповідь М. О. Апеннікової на тему “Інформаційна складова підготовки архівістів у Польщі”, в якій магістрантка розлого представила складові системи підготовки архівістів у Польщі.

Семінар відбувся на високому професійному рівні та в дружній обстановці, що сприяло широкому обговоренню питань, які доповідачі розкривали у своїх доповідях. В обговоренні та дискусіях прийняли участь: директор Литовського державного нового архіву І. Касцюшкевичуте, директор Каунаського повітового архіву Г. Дручкус, директор Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України к. і. н., доц. Н. В. Маковська, директор Державного архіву Київської області С. А. Каменєва. Відмітимо, що активну участь у запитаннях до доповідачів брали студенти, присутні на семінарі.

Під час підведення підсумків було зазначено важливість та нагальність поглиблення міжнародної співпраці та взаємодії архівних, наукових та освітніх установ щодо розвитку електронних архівів, формування нового покоління архівістів інформаційного суспільства, намічено теми обговорення для наступних зустрічей⁷. Зокрема, п. Г. Дручкус, після зустрічі напередодні семінару делегації литовських архівістів із Головою Державної архівної служби України Т. І. Барановою та відвідування низки центральних державних архівів України, висловив сподівання щодо майбутнього відвідування Центрального державного історичного архіву України, м. Київ (ЦДІАК України) та Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) працівниками Каунаського повітового архіву з метою виявлення у фондах цих державних архівів України документів, пов’язаних з історичним, економічним, культурним та науковим розвитком Литви, а також їх оцифрування⁸.

За сприянням керівництва кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка матеріали семінару будуть надруковані у найближчому випуску “Вісника Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Історія”.

¹ Інформація підготовлена з використанням матеріалів інформаційних ресурсів організаторів семінару “Українсько-литовський науковий семінар “Цифровий простір і архіви” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archives.knu.ua/?p=322>. – Назва з екрана; The Ukrainian-Lithuanian Scientific Archival Seminar: Approbation of the Research Results Achieved by InterPARES Trust’s Kyiv Group [Електронний ресурс]. – 2 с. – Режим доступу: https://interparestrust.org/assets/public/dissemination/IPT_20160317_Ukrainian-LithuanianScientificArchivalSeminar_Report.pdf. – Назва з екрана.

² Українсько-литовський науковий семінар “Цифровий простір і архіви”. Програма [Електронний ресурс]. – С. 6. – Режим доступу: http://archives.knu.ua/wp-content/uploads/2016/03/Цифровий-простір-і-архіви_Програма.pdf. – Назва з екрана.

³ Там само. – С. 6–7.

⁴ Там само. – С. 7–8.

⁵ InterPARES Trust/About Us/Team Europe/National Aviation University (Kyiv, Ukraine) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interparestrust.org/trust/aboutus/europe>. – Назва з екрана.

⁶ Новина на офіційній сторінки Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету соціальної мережі Facebook від 01.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=454070804707479&id=278605172254044. – Назва з екрана.

⁷ Українсько-литовський науковий семінар “Цифровий простір і архіви”...

⁸ Новина на офіційному веб-порталі Державної архівної служби України від 16.03.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/News/2016_03_16.php. – Назва з екрана.